

ἀπὸ ὑμᾶς, ὅτι τὰ φιλήματα ταῦτα ἦσαν προωρισμένα δι' ἐμέ. . .

Καὶ μὴ δοῦσα αὐτῷ καιρὸν νὰ σταθμίση τὴν ἀπάντησίν μου, τὸν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ βραχίονος, καὶ οὕτως ἔσुरα αὐτὸν πρὸς τὴν αἴθουσαν.

Μόλις εἶχε διαβῆ τὴν θύραν ὅτε ἀξιολάτρευτὸν τι τετραετὲς κοράσιον καὶ ἐξαέτης ὠραῖος παῖς ἀναρρήχόμενα εἰς τὰ γόνατά του ἔκραζον

— Καλησπέρα παπούλη!

Ὁ πατὴρ μου ἐστάθη πάραυτα, μὲ προσέβλεψε, καὶ νοήσας τὸ πρᾶγμα συνοφρυώθη ὀλίγον· ἀλλὰ τὸ βλέμμα του ἐρρίφθη καὶ ἄκοντος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παιδιῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐβαστάζετο ἀπὸ ἐνὸς τῶν σκελῶν του, καὶ ἐφαίνοντο ἐντρεπόμενα διότι ὁ χαιρετισμὸς τῶν ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τῶσαυτης ψυχρότητος. Δύο τότε δάκρυα ἐρρέυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ κύψας πρὸς τὰ δύο παιδιά, ἐθώπευσεν αὐτὰ ἀκορέστως.

Ἡ στιγμή ἦν κατάλληλος· τρέχω τότε πρὸς τὴν θύραν, τὴν ἀνοίγω, καὶ ἐπανέρχομαι πρὸς τὸν πατέρα μου κρατοῦσα ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὴν νύμφην μου.

Ἡ θέσις μου, κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην, δὲν ἦτο εὐχάριστος, σᾶς τὸ βεβαίω. Καθότι, μόλις παρουσιάσθη ὁ Ὀκτάβιος καὶ ἡ Μάρθα, ἡ ὄψις τοῦ πατρός μου εἶχε λάθει ἔκφρασιν ἥμισυ ἐνθαρρυντικὴν· ἀλλὰ, τὸ κάτω κάτω, ἐγὼ ἤμην ἐντὸς τοῦ δικαίου μου· ἤμην δανειστὴς ἐρχόμενος ν' ἀπαιτήσω τὴν ἐξόφλησιν ἐνὸς χρέους.

— Στρατηγέ, εἶπον, ἔχω τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας· μοὶ ὑπεσχηθῆτε δύο φιλήματα, καὶ ἔρχομαι νὰ τὰ ζητήσω. . . Πρέπει νὰ πληρώσητε! . .

Ὁ πατὴρ μου ἐταλαντεύθη ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα, εἶτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ φυσιογνωμία του μετεβλήθη, καὶ ἀνοίγων αἴφνης τὴν ἀγκάλην του πρὸς τὸν Ὀκτάβιον,

— Ἐλθέ! ἀνεφώνησε.

— Συγχώρησέ μου! πάτερ, ἐψιθύρισε ὁ ἀδελφός μου.

— Νὰ σὲ συγχωρήσω, εἶπεν ὁ στρατηγός· στάσου, νὰ ἰδῆς. . .

Καὶ παραμερίζων ὀλίγον τὸν υἱόν του, ὁ πατὴρ μου ἔκαμε θήματά τινα πρὸς τὴν Μάρθαν.

— Καὶ λοιπόν! παιδί μου, εἶπε μετὰ φιλόφρονος προπετείας, μήπως σὲ φοβίζουσι οἱ γηραιοὶ μου μύστακες καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔρχεσαι νὰ μὲ ἀσπασθῆς καὶ σύ;

Ἡ νέα γυνὴ ἐρρίφθη τότε κλαίουσα εἰς τὰς ἀγκάλας του. Ἀληθῆς εἶναι ὅτι ὅλοι ἔκλαιον, ἄλλος πολὺ καὶ ἄλλος ὀλίγον.

— Μὰ τὴν πίστιν μου! ἀνέκραξε διὰ μιᾶς ὁ πατὴρ μου, λαμβάνων τὸν βραχίονα τῆς γυναικὸς τοῦ Ὀκταβίου, ὑπάγωμεν νὰ δειπνήσωμεν. πνίγομαι!

Σᾶς ὀρκίζομαι, τέκνα μου, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε πλέον χαρμόσυνον δειπνον τῶν Χριστουγέννων.

Ἐκ τοῦ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σπουδαιοτάτου λόγου τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, τοῦ δημοσιευθέντος ἐν τῇ Ἡμέρᾳ, ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα περὶ τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, περὶ ὧν εἶνε δύσκολον νὰ εἴπῃ τις σαφέστερον ἅμα καὶ περιεκτικότερον. Τὰ δὲ ἄλλα, ὡς σχετικῶς διεξοδικότερα, ἅμα δὲ καὶ εἰδικότερα καὶ λεπτομερέστερα, παραλείπομεν, μὴ δυνάμενοι νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς Ἑστίαις. Ἀρκεῖ δὲ μόνον νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτῶν, ὅτι πρῶτον ἦδη ἐξηγεῖται σαφῶς ἅμα καὶ εὐμεθέδως ἡ θεμελιώδης διαφορά, ἥτις διαχωρίζει τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἣν δεξιότατα ὁ συγγραφεὺς ἀνέστρεφεν ἐκ τοῦ σκότους τῆς κοινῆς περὶ αὐτὴν περιφρονήσεως καὶ ἀδιανοίας. Ἡ ὑπεροχὴ καὶ ὁ ἀσύγκριτος πλοῦτος τῶν ἀγνώστων καὶ παρημελημένων αὐτῆς πόρων κατέστη διὰ τῆς πραγματείας ταύτης ἀναντῆρήτος, καὶ δὲν ὑπολείπεται ἄλλο εἰμὴ ἡ διὰ τῆς αἰσῶν καλλιτεχνικῶν ἐκμετάλλουσις αὐτῶν, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀρμονίας περιβολὴ τοῦ κατὰ τὴν μουσικὴν ταύτην μέλους· τῆς δὲ ἀρμονίας θεωρεῖ τὴν μουσικὴν ταύτην ὁ συγγραφεὺς ὅχι ἀνεπίδεκτον.

Σ. τ. Δ.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Γνωρίζετε ἐκ τῆς φυσικῆς, ὅτι ἐκάστη σχεδὸν σύγκρουσις ἢ καὶ ἀπλῆ μετακίνησις σώματος θέτει εἰς παλμὸν ἢ δόνησιν τὸ περιέχον, δι' οὗ καὶ μεταδίδεται εἰς τὴν ἀκοὴν τὸ αἰσθημα τοῦ ἤχου. Ὁ ἤχος ποικίλλει ἀπειροτρόπως, προσπίπτων ἄλλοτε μὲν εὐαρέστως ἄλλοτε δὲ δυσαρέστως εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' οὔτε τὸ ἐξ ἀντικειμένου ποῖον ἢ ποσὸν τοῦ ἤχου, οὔτε τὸ ἐξ ὑποκειμένου εὐαρέστον ἢ δυσαρέστον αἰσθημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀκοῆς, ὡς τοιαῦτα, εἶνε ἱκανὰ νὰ ἀποτελέσωσιν στοιχεῖον μουσικῶν, καὶ ἐὰν ἐπ' ἀπειρον καὶ ἀπειροποικίλως ἐπαναληφθῶσι. Τί δὲ εἶνε ἀνάγκη νὰ συμβῆ, ὅπως παραχθῇ τὸ ἀποτελεσμα τοῦτο; Ἐκαστος ἤχος εἶνε προῖον ὠρισμένου ἀριθμοῦ δονήσεων, καὶ ὅσα μὲν ὀλιγώτερος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν δονήσεων τούτων, τόσα καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν παραγόμενος ἤχος εἶνε βαρύτερος, ὅσα δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν δονήσεων εἶνε μεγαλύτερος, τόσα καὶ ὁ ἤχος εἶνε ὀξύτερος. Διὰ τὸν κόσμον ἢ τὸν θεὸν πιθανώτατον εἶνε, ὅπως δι' ὑσχυρίζοντο πολλοὶ φιλόσοφοι, ὅτι ἡ ἀέναντος καὶ ἀπειροποικίλος κίνησις τῆς ὕλης, ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου μορίου τοῦ κοινιορτοῦ μέχρι τοῦ μεγίστου τῶν οὐρανίων σωμάτων, παράγει μουσικὴν ἀρμονίαν θεσπεσίαν· ἀλλὰ τὸν πεπερασμένον ὅμως ἀνθρώπον διαφεύγει ἐντελῶς ἡ ἀρμονία αὕτη· καὶ δι' αὐτὸν, ὅπως λάβῃ ὑπόστασιν τὸ μουσικὸν στοιχεῖον, ταυτέστιν, ὅπως μεταβληθῇ ὁ ἤχος εἰς τόνον, εἶνε ἀνάγκη νὰ συνδυασθῶσι δύο πράγματα, ὠρισμένον μέτρον χρόνου καὶ ὠρισμένους ἀριθμὸς δονήσεων, ἢ, ὅπερ ταῦτόν, νὰ περικλεισθῶσιν ἐντὸς ὠρισμένου χρόνου δύο ἢ πλείοτεροι ἤχοι, ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους λόγον ὠρισμένον ὀξύτης καὶ βαρύτητος, ἢ, ὅπερ ὁμοίως ταῦτόν, λόγον ὠρισμένου ἀριθμοῦ δονήσεων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οἱ παράγοντες τοὺς μουσικοὺς τόνους, φύσει μὲν

εἶνε πρότεροι, ὅχι ἕως καὶ θέσει, διότι πρότερον ὤρισαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀκοῆς ἐπὶ τῆς τεταμένης χορδῆς (ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ λέξις τόνος), ἢ ὅπως δῆποτε ἄλλως τοὺς ἀποτελούντας τὸ μουσικὸν αἰσθημα τόνους, καὶ ἐπειτα ἀνεκάλυψαν οἱ φυσικοὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν δονήσεων, αἵτινες παράγουσι τοὺς τόνους τούτους. Εἶνε δὲ οἱ κύριοι μουσικοὶ οὗτοι τόνοι ἑπτὰ, ὅχι διότι ἡ δυνατὴ μουσικὴ δξύτης καὶ θαρύτης περικλείεται ἐντὸς τῶν ἑπτὰ τούτων τόνων, ἀλλὰ διότι, ὅσον καὶ ἂν προχωρήσῃ τις εἴτε πρὸς τὸ δξύτερον εἴτε πρὸς τὸ θαρύτερον, δὲν εἶνε δυνατὸν εἰμὴ νὰ ἐπαναληφθῶσιν αἱ αὐταὶ σχέσεις τῆς θαρύτητος καὶ δξύτητος, κατὰ διαφόρους μόνον οὕτως εἰπεῖν διαστάσεις. Οἱ ἑπτὰ οὗτοι τόνοι, ἂν προσλάβωμεν καὶ ὀγδοον, ὅστις εἶνε ἡ ἀρχὴ ἐτέρων ἑπτὰ ὁμολόγων τόνων, διότι προσαπαιτεῖται καὶ οὗτος, ὅπως, ἐπαναπαυομένου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αἰσθημάτος τῆς ἀκοῆς, συναποτελεσθῇ ὅλον τι ἄρτιον, οἱ ἑπτὰ λέγω οὗτοι τόνοι, μετὰ τοῦ «προσλαμβανομένου» ὀγδοῦ, συναποτελοῦσι τὴν διὰ πασῶν, ἢ τὴν κλίμακα, (ὀκτάδα, octave, gamme, κλπ.), ἥτις εἶνε οὕτως εἰπεῖν τὸ ἀλφάβητον τῆς μουσικῆς. Ὀνομάζονται δὲ οἱ ἑπτὰ οὗτοι τόνοι τῆς εὐρωπαϊκῆς κλίμακος διὰ τῶν ἐξῆς ἑπτὰ συλλαβῶν ut, ἡ, ὅπως ἐν τῇ πράξει λέγεται, do, re, mi, fa, sol, la, si, ἡ, κατὰ τοὺς Γερμανοὺς, διὰ τῶν ἐξῆς στοιχείων c, d, e, f, g, a, h. Ἀλλὰ μετὰ τῶν κυρίων τούτων τόνων παρεμβάλλονται καὶ πέντε ἄλλοι δευτερεύοντες, οἵτινες ὀνομάζονται «διέσεις» ἢ «ὑφέσεις.» Αἱ δύο αὐταὶ λέξεις, διέσεις καὶ ὑφέσεις, ἐκφράζουσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόνον, ὅστις, καθ' ὅσον μὲν νοεῖται ὡς σχετιζόμενος πρὸς τὸν θαρύτερον τόνον, λέγεται διέσεις, καθ' ὅσον δὲ πρὸς τὸν δξύτερον, ὑφέσεις· οἷον δ μετὰ τῶν re καὶ mi τόνων ὡς πρὸς μὲν τὸ re εἶνε διέσεις, ὡς πρὸς δὲ τὸ fa εἶνε ὑφέσεις. Ἐὰν διέσεις καὶ ὑφέσεις ἐπιλωχῶρι μετὰ τῶν ὀλων ἀνεξαιρέτως τῶν τόνων, οἱ δευτερευόντες οὗτοι τόνοι ἤθελαν εἶνε ἄλλοι ἑπτὰ· ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τῶν mi καὶ fa, ὡς καὶ μετὰ τῶν si καὶ do, διὰ λόγους, οὐς ἤθελεν εἶνε μακρὸν νὰ ἐξηγήσωμεν ἐνταῦθα, δὲν ἐπιλωχωροῦσι νέοι τόνοι, δσάκις δὲ γεινήν χρεία διέσεως ἢ ὑφέσεως ἐν ταῖς δυαὶ ταύταις χώραις τῆς διὰ πασῶν, χρησιμεύουσιν ὡς διέσεις ἢ ὑφέσεις οἱ γειτνιαζόντες κύριοι τόνοι, οἱ νέοι οὗτοι παρέμβλητοι τόνοι εἶνε ὅχι ἑπτὰ, ἀλλὰ πέντε· ἦτοι ὅλοι οἱ ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κλίμακος δυνατοὶ τόνοι κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν εἶνε δώδεκα.

Τώρα ποῖός τις εἶνε ὁ λόγος τῆς θαρύτητος καὶ δξύτητος τῶν δώδεκα τούτων τόνων τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς κλίμακος; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην μᾶς παρέχει ἡ φυσικὴ ἢ λόγον ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀριθμοὶ τῶν

παλμῶν τῶν διαφόρων τόνων, τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν δξύτης. Ποῖοι δὲ εἶνε οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι; Ἡ φυσικὴ ὁμοίως μᾶς ἀπαντᾷ ὡς ἐξῆς· Ἐὰν λάβωμεν π. χ. ἐπὶ ἐνὸς κλειδοκυμβάλου τὴν τετάρτην διὰ πασῶν, καὶ θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς χρωματικὴν κλίμακα, ὑποβάλωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, ἔχομεν τοὺς ἐξῆς ἀριθμοὺς τῶν δονήσεων. Do=100,000 παλμῶν, do εἰς διέσεις=105,946, re=112,246, re εἰς διέσεις=118,924, mi=125,992 fa=133,484, fa εἰς διέσεις=141,424, sol=149,834, sol εἰς διέσεις=158,740, la=168,179, la εἰς διέσεις=178,180, si=188,775, do=200,000. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι παριστάνουσιν ἀκριβῶς τοὺς παλμούς, ὅσοι εἶνε ἀναγκαῖοι εἰς τὸ νὰ παραχθῶσιν οἱ 12 οὗτοι τόνοι τῆς εὐρωπαϊκῆς χρωματικῆς κλίμακος κατὰ τὰς ἀσφαλεῖς καὶ θεβαίας καὶ ἀναντιρρήτους πειραματικὰς παρατηρήσεις τῆς ἐπιστήμης. Τουτέστιν, ἐὰν περιστείλωμεν εἰς μικροτέρας ἀριθμητικὰς ἐκφράσεις τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, ἔχομεν κατὰ προσέγγισιν διαφορὰν ἢ διάστημα τοῦ do—re=12, re—mi=13, mi—fa=7, fa—sol=16, sol—la=16, la—si=18, si—do=20. Ὁ δὲ λόγος τῶν διέσεων ἢ παρεμβλήτων τόνων πρὸς τοὺς κυρίους εἶνε τοιοῦτος, ὥστε, περιστελλομένων εἰς ἐλαχίστους ὄρους τῶν ἀριθμητικῶν ἐκφράσεων, ἔχομεν κατὰ προσέγγισιν τὸν ἀριθμητικὸν λόγον 1:2, ἢ, ὅπερ ταῦτόν, $\frac{1}{2}$:1. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μὲν κύριοι τόνοι θεωροῦνται ἄρτιοι καὶ ἀκέραιοι, αἱ δὲ διέσεις καὶ ὑφέσεις ὡς τὰ ἡμίση τῶν κυρίων τόνων. Ὡστε, καθ' οἷον δῆποτε τρόπον καὶ ἂν συνδυασθῶσιν οἱ τόνοι τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, οὐδεὶς ἄλλος ἀριθμητικὸς λόγος δύναται νὰ ἐπιλωχωρήσῃ μετὰ τῶν ἀκεραίων τόνων καὶ τῆς διέσεως ἢ ὑφέσεως αὐτοῦ, εἰμὴ ὁ προρρήθεις 1: $\frac{1}{2}$. Τὰ προρρήθέντα εἶνε ἡ θεμελιώδης βᾶσις, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς· ὅπως δὲ εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἀριθμητικὴ, μὴ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ μαθηματικοῦ ἀξιώματος $2+2=4$, οὕτω καὶ μουσικὴ παραβαίνουσα τοὺς θεμελιώδεις τούτους νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Εὐρωπαῖοι ἀποδίδουσι κύρος ἀπόλυτον ὅποιον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, εἶνε ἀδύνατος· ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος τόνος παρὰ τοὺς προρρήθέντας δώδεκα οὔτε ὑπῆρξέ ποτε, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε εἶνε δυνατὸν κατ' αὐτοὺς νὰ ὑπάρξῃ ἄλλως, εἰμὴ ὅπως ὑπάρχει ἐν μὲν τῇ τέχνῃ τὸ νόθον, ἐν δὲ τῇ φύσει τὸ τερατώδες.

Κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι θεώρουν ὡς ἄτιμον τὸν μὴ γηροκομοῦντα, ἢ μὴ τρέφοντα τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.